

Kadın Futbolcularda Sportmenlik Yönelimi

Gülfem SEZEN BALÇIKANLI¹, Kezban GÜLŞEN², İbrahim YILDIRAN¹

¹Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi,

²Gilman Durukan İlköğretim Okulu, Beden Eğitimi Öğretmeni

Araştırma Makalesi

Özet

Son yıllarda kadın futbolunda yaşanan saldırgan davranışlarda ki artışlar dikkat çekmeye başlamıştır. Maçlarda gerçekleşen şiddet içerikli davranışlar kadın futbolundaki sportmenliğin hangi düzeyde olduğu konusunda merak uyandırmaktadır. Bu çerçeveden hareketle çalışma da, kadın futbolcuların sportmenlik yönelimlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın örneklem grubunu 2009–2010 sezonunda 1. Lig, 2. Lig, Bölgesel Lig, Yıldızlar ve Gençler Ligi kategorilerinde oynayan ve yaş ortalamaları $\bar{x}=17.56$ olan toplam 231 kadın futbolcu oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Vallerand ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlaması Sezen-Balçikanlı (2010) tarafından yapılan Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (MSOS) kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kadın futbolcular, MSOS'un alt boyutlarından "Sosyal Normlara Uyum" ile "Kurallara ve Yönetime Saygı"ya yönelik ifadelerin kendilerini "oldukça" tanımladığı (sırasıyla: $\bar{x}=3.85$; $x=4.05$), "Sporda Sorumluluklara Bağlılık" alt boyutunda yer alan ifadelerin kendilerini tam olarak tanımladığını ($\bar{x}=4.57$), son alt boyut olan "Rakibe Saygı"ya yönelik ifadelerin ise kendilerini kısmen tanımladığını ($\bar{x}=3.39$) belirtmektedir. Sonuç olarak, en düşük ortalamayı informal fair playe yönelik ifadelerin yer aldığı "Rakibe Saygı" ve "Sosyal Normlara Uyum" alt boyutlarının aldığı görülürken, formal fair playe yönelik ifadelerin yer aldığı "Kurallara ve Yönetime Saygı" alt boyutu daha yüksek bir ortalamaya sahiptir. Bu durum kadın futbolundaki sportmenlik yöneliminin daha çok kural temelli formal fair play anlayışı çerçevesinde gerçekleştiğini; davranışların ise hakem otoritesi doğrultusunda, yenme ve yenilme durumlarında değişebileceğini düşündürmektedir. Nitekim kadın futbolunda, maç sırasında ya da sonrasında karşılaşılan sportmenlik dışı davranışlarda bu durumu destekler niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Kadın futbolu, Sportmenlik yönelimi

Sportspersonship Orientation of Female Soccer Players

Abstract

In recent years, there has been an increase in aggressive behaviors in female soccer. Aggressive behaviors in female soccer put an emphasis on the question of what the levels of the sportspersonship orientation of female soccer players are. In this regard, it is the aim of the study to investigate the sportspersonship orientation of female soccer players. 231 female soccer players from five different leagues in Turkey participated in the study in the season of 2009-2010. The Multidimensional Sportspersonship Orientations Scale: MSOS, developed by Vallerand et al (1997) and translated into Turkish by Sezen-Balçıkınlı (2009) was employed to gather the data. On the basis of research findings, female soccer players stated that the subdimensions "respect for social convention" and "respect for rules and officials" corresponded to them "a lot", while the subdimension "respect for one's full commitment" corresponded to them "exactly". As for the last subdimension "respect for opponents", female soccer players mentioned that this subdimension corresponded to them "partly". Hence, the lowest average was for informal fair play "respect for opponents" and "respect for social convention" whereas the higher one was for the formal fair play "respect for rules and officials". Thus, one can argue that sportspersonship orientation in female soccer was based more on formal fair-play governed with the rules, and that behaviors can vary through the referee authority depending on lose or win. However, the sportspersonlike behaviors observed in female soccer during and after the game seem to advocate this finding.

Keywords: Female soccer, Sportspersonship orientation

Giriş

Günümüzde, sporcu ne kadar profesyonel ise amacını da o kadar çok zafer kazanmak oluşturmaktadır. Sonuçta zafer önemli, ancak bunun yanında ekonomik ve diğer başka sonuçlarda önemli yer tutmaktadır. Sporcu kurallarını bu anlamda uygun gördüğü yerlerde ve uygun gördüğü şekilde bozmaktadır. Ulaşılmak istenen hedefi ise başarı ve zafer oluşturmaktadır (Pilz, Wewer 1987). Bu bağlamda, sporcular birbirlerine karşı centilmen değillerdir. Yarışma sporcularının hepsi kazanma hırsı için iş birliği yapmaktadır ve bu iş birliği bilinçsiz değildir (Heringer 1995). Bu durumun en yaygın olarak yaşandığı branşlardan birini de futbol oluşturmaktadır.

Futbol karşılaşmaları sonuçlarının önemi arttıkça formal ve informal ahlak anlayışı önemini kaybetmekte ve bilinçli kural hataları artık futbolun içine girmeye başlamaktadır (Sezen 2003). Birçok sporcu için kurallar yıkılmak için vardır. Aldatma eğer yakalanırsan aldatma olarak görülmekte dolayısıyla yakalanmamaya özen gösterilmektedir. Yalan söylememe, aldatmama, çalmama sporun gerçek dünyasında zordur ve sporun gerçek dünyasında "kazanmak" esastır (Lumpkin, Stoll, Beller 2003).

Ülkemizde hızla gelişmekte olan kadın futbolu 2009-2010 sezonunda Kadınlar 1. Ligi, Kadınlar 2. Ligi, Kadınlar Bölgesel Ligi Genç Kadınlar ve Yıldız Kadınlar olmak üzere beş kategoriden oluşmaktadır. Kadın futbolunun geliştirilmesi için ülkemizde Türkiye Futbol Federasyonu tarafından gerçekleştirilen kadın futbolu panelleri, seminerleri, haydi kızlar futbola projesi, kadın futbol köyü gibi çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (www.tff.org). Yürütülen çalışmalar doğrultusunda son yıllarda kadın futbolcu sayısındaki artışlarda dikkati çekmektedir. Bunun yanı sıra kadın futbolunda son zamanlarda dikkati çeken bazı olumsuzluklar da yaşanmaktadır. Örneğin, Türkiye Kadınlar 1. Futbol Ligi'ne

yükselme karşılaşmasının ardından ("Futbolcular birbirine girdi", 2010) ve yine Kadınlar Liselerarası Türkiye Şampiyonası'nda maç sonrasında yaşanan (Liseli Kızların Maçında Kavga, 2010) sportmenlik dışı davranışlar bir takım önlemlerin alınmasını şart koşmaktadır. Maçlarda gerçekleşen şiddet içerikli davranışlar kadın futbolundaki sportmenliğin hangi düzeyde olduğu konusunda merak uyandırmaktadır. Bu çalışma, kadın futbolcuların sportmenlik yönelimlerinin belirlenmesi amacı ile yapılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın örneklem grubunu 2009-2010 sezonunda 1. Lig, 2. Lig, Bölgesel Lig, Yıldızlar ve Gençler Ligi kategorilerinde oynayan ve yaş ortalamaları $\bar{x}=17.56$ olan toplam 231 kadın futbolcu oluşturmaktadır.

Veri toplama aracı olarak Vallerand ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilen ve Türkçeye uyarlaması Sezen-Balçıkankılı (2009) tarafından yapılan Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (MSOS) kullanılmıştır.

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (MSOS): Kadın futbolcuların sportmenlik yönelimlerinin belirlenmesi amacı ile Vallerand ve arkadaşlarının (1994) geliştirdiği ve Türkçeye uyarlaması araştırmacı tarafından yapılan Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (MSOS) kullanılmıştır (Vallerand, Briere, Blanchard, Provencher 1997; Sezen-Balçıkankılı 2010). Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması aşamasında ise, Back-Translation (çeviri-tekrar çeviri) tekniği uygulanmıştır. Kültürlerarası farklılıkların ve maddelerin anlaşılabilirliğinin test edilmesi için ölçek Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda okuyan ve tesadüfi yöntemle seçilen 300 öğrenciye uygulanmıştır. İstatistikî analizler sonucunda ortaya çıkan sonuçlara göre anlaşılmayan maddeler gözden geçirilerek düzeltilmiş ve aynı guruba ölçek tekrar uygulanmıştır. Çeviri ve pilot çalışma aşamasından sonra elde edilen ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması Ankara'da bulunan çeşitli futbol kulüplerinden tesadüfi yöntemle seçilen 110 futbolcu üzerinde yapılmıştır. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (MSOS-25) 25 maddeden ve 5 alt boyuttan oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Orijinal MSOS'un alt boyutlarını; Sosyal Normlara Uyum, Kurallara ve Yönetime Saygı, Sporda sorumluluklara bağlılık, Rakibe Saygı ve son olarak Negatif Yaklaşımlar oluşturmaktadır. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği'nde bulunan 25 madde 5 alt boyuta ait ilk faktör analizi sonucunda "Negatif Yaklaşımlar" boyutunda bulunan 5 maddenin (Madde 5, 10, 15, 20, 25) çalışmadığı gözlemlenmiştir. Yapılan ikinci faktör analizinde çalışmaya bu alt boyut eklenmemiştir. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği'nin Türkçe versiyonu 4 faktörlü bir yapıya ve 20 maddeye sahiptir. Cronbach Alpha değerleri ise; Faktör 1 (Sosyal Normlara Uyum) 0,86; Faktör 2 (Kurallara ve Yönetime Saygı) 0,83; Faktör 3 (Sporda Sorumluluklara Bağlılık) 0,91; Faktör 4 (Rakibe Saygı) 0,82'dir. Değerler, yüksek derecede güvenilir düzeyindedir. Elde edilen sonuçlara göre Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği Türkçe versiyonunun geçerli ve güvenilir bir yapıya sahip olduğu söylenebilir (Sezen-Balçıkankılı, 2010).

Araştırmacı tarafından toplanan ölçekler, kontrol edilerek eksik veya yanlış doldurulanlar araştırma dışında tutulmuştur. Daha sonra geçerli ve kabul edilebilir nitelikte olanları, SPSS paket programında değerlendirilmek üzere bilgisayar ortamına

aktarılmıştır. Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde istatistikî yöntem olarak; ölçeklerin alt boyutlarına ait frekans, yüzde dağılımları ve ortalama değerleri hesaplanmıştır. Kadın futbolcuların sportmenlik düzeyleri ölçekten aldıkları puanlar hesaplanarak belirlenmiştir. Sportmenlik yönelimi ölçeği 5'li likert tipi bir ölçek ve her alt boyutta da 5 maddesi bulunmaktadır. Bu boyutlardan alınabilecek en düşük puan 5, en yüksek puan ise 25'dir.

Bulgular

Tablo 1, 2, 3 ve 4'de kadın futbolcuların çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutlarına yönelik (sporda sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık, rakibe saygı) frekans, yüzde değerleri, puan ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır. Tablo 5'te ise Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (MSOS) alt boyutlarının tanımlama düzeyi ortalaması ve standart sapması yer almaktadır.

Tablo 1. Kadın futbolcuların sosyal normlara uyum alt boyutuna ait frekans, yüzde ve tanımlama düzeyi ortalama değerleri

Sosyal Normlara Uyum	Beni hiç tanımlamıyor		Beni çok az tanımlıyor		Beni kısmen tanımlıyor		Beni oldukça tanımlıyor		Beni tam olarak tanımlıyor		\bar{x}	ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Maçı kaybetsem de rakibimi tebrik ederim.	5	2,2	17	7,4	50	21,6	57	24,7	102	44,2	4,01	1,07
Bir yenilgiden sonra rakip takım antrenörü ile tokalaşırım.	25	10,8	31	13,4	70	30,3	55	23,8	50	21,6	3,32	1,26
Bir yarışmadan sonra rakibimi iyi performansından dolayı kutlarım.	12	5,2	28	12,1	50	21,6	68	29,4	73	31,6	3,70	1,18
Galip geldiğimde bile, kaybeden rakibimin gayretini takdir ederim.	5	2,2	13	5,6	37	16,0	66	28,6	110	47,6	4,14	1,02
Kazansam da kaybetsem de rakibimle tokalaşırım.	4	1,7	16	6,9	46	19,9	47	20,3	118	51,1	4,12	1,06

Beni hiç tanımlamıyor (1.00-1.79), Beni çok az tanımlıyor (1.80-2.59), Beni kısmen tanımlıyor (2.60-3.39), Beni oldukça tanımlıyor (3.40-4.19), Beni tam olarak tanımlıyor (4.20-5.00)

MSOS'un alt boyutlarından olan "Sosyal Normlara Uyum" alt boyutundaki ifadeler incelendiğinde; maçı kaybettiğinde bile rakibini tebrik edeceğini belirten kadın futbolcular grubun %44.2'sini oluştururken, bu oran ifadenin kendisini "kısmen" tanımladığını belirtenlerde %21.6, "oldukça" tanımladığını belirtenlerde %24.7'dir. İfadenin genel ortalaması ise kadın futbolcuları "oldukça" tanımladığı yönündedir (\bar{x} =4.01). "Bir yenilgiden sonra rakip takım antrenörü ile tokalaşma" davranışı, tanımlama düzeyi ortalamasına göre

kadın futbolcuları “kısmen” tanımlarken ($\bar{x}=3.32$). “Bir yarışmadan sonra rakibi iyi performansından dolayı kutlama” davranışı da kadın futbolcuları “oldukça” tanımlamaktadır ($\bar{x}=3.70$). “Galip geldiğimde bile kaybeden rakibimin gayretini takdir ederim” davranışına ilişkin kadın futbolcu görüşleri ortalaması “beni oldukça tanımlıyor” düzeyinde yoğunlaşmaktadır ($\bar{x}=4.14$). Benzer ortalama değer, “kazansa da kaybetse de rakibi ile tokalaşma” davranışında da görülmektedir ($\bar{x}=4.12$).

Tablo 2. Kadın futbolcuların kurallara ve yönetime saygı alt boyutuna ait frekans, yüzde ve tanımlama düzeyi ortalama değerleri

Kurallara ve Yönetime Saygı	Beni hiç tanımlamıyor		Beni çok az tanımlıyor		Beni kısmen tanımlıyor		Beni oldukça tanımlıyor		Beni tam olarak tanımlıyor		\bar{x}	ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Hakem kararlarına uyarım.	3	1,3	12	5,2	38	16,5	72	31,2	106	45,9	4,15	0,96
Oyun kurallarına saygı duyar ve uyarım.	1	0,4	3	1,3	31	13,4	64	27,7	132	57,1	4,40	0,80
Yaptığım sporun tüm kurallarına mutlaka uyarım.	2	0,9	5	2,2	33	14,3	67	29,0	124	53,7	4,32	0,86
Hatalı karar verdiğimde bile hakeme saygımı kaybetmem.	12	5,2	21	9,1	77	33,3	52	22,5	69	29,9	3,63	1,15
Hakemler dışında, resmi maç/saha görevlilerinin uyarılarını da dinlerim.	12	5,2	17	7,4	60	26,0	66	28,6	76	32,9	3,77	1,14

Beni hiç tanımlamıyor (1.00-1.79), Beni çok az tanımlıyor (1.80-2.59), Beni kısmen tanımlıyor (2.60-3.39), Beni oldukça tanımlıyor (3.40-4.19), Beni tam olarak tanımlıyor (4.20-5.00)

Tablo 3. Kadın futbolcuların kurallara ve yönetime saygı alt boyutuna ait frekans, yüzde ve tanımlama düzeyi ortalama değerleri

Sporada Sorumluluklara Bağlılık	Beni hiç tanımlamıyor		Beni çok az tanımlıyor		Beni kısmen tanımlıyor		Beni oldukça tanımlıyor		Beni tam olarak tanımlıyor		\bar{x}	ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Kaybedeceğimden emin olsam bile maçta elimden gelen çabayı gösteririm.	1	0,4	2	0,9	14	6,1	33	14,3	181	78,4	4,69	0,66
Maçta çok hata yapmam bile mücadeleyi bırakmam.	0	0	5	2,2	33	14,3	53	22,9	140	60,6	4,42	0,81
Eksikliklerimi gidermek için neler yapacağımı düşünürüm.	3	1,3	4	1,7	23	10,0	55	23,8	146	63,2	4,46	0,84
Tüm antrenmanlara katılmak benim için önemlidir.	2	0,9	2	0,9	14	6,1	40	17,3	173	74,9	4,65	0,71
Antrenmanlarda elimden gelen her şeyi yaparım.	1	0,4	0	0	15	6,5	52	22,5	163	70,6	4,63	0,65

Beni hiç tanımlamıyor (1.00-1.79), Beni çok az tanımlıyor (1.80-2.59), Beni kısmen tanımlıyor (2.60-3.39), Beni oldukça tanımlıyor (3.40-4.19), Beni tam olarak tanımlıyor (4.20-5.00)

Tablo 2’de “Kurallara ve Yönetime Saygı” alt boyutu yer almaktadır. Buna göre; alt boyutta yer alan ifadelerden en yüksek ortalamayı “oyun kurallarına saygı duyar ve uyarım” maddesi alırken ($\bar{x}=4.40$); en düşük ortalama puanı da “hatalı karar verdiğinde bile hakeme saygımı kaybetmem” maddesi almaktadır ($\bar{x}=3.63$).

Tablo 3’de “Sporda Sorumluluklara Bağlılık” alt boyutunda yer alan “maçta çok hata yapsam bile mücadeleyi bırakmam”, “antrenmanlara katılmak benim için önemlidir”, “kaybedeceğimi bilsem bile mücadeleyi bırakmam” maddelerini kadın futbolcuların “beni tam olarak tanımlıyor” şeklinde ifade ettikleri görülmektedir (sırasıyla $\bar{x}=4.42$; 4.65;4.69).

Tablo 4. Kadın futbolcuların rakibe saygı alt boyutuna ait frekans, yüzde ve tanımlama düzeyi ortalama değerleri

Rakibe Saygı	Beni hiç tanımlamıyor		Beni çok az tanımlıyor		Beni kısmen tanımlıyor		Beni oldukça tanımlıyor		Beni tam olarak tanımlıyor		\bar{x}	SS
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Yere düşen rakibimin kalkmasına yardım için elimi uzatırım.	5	2,2	5	2,2	45	19,5	63	27,3	113	48,9	4,19	0,97
Eğer elimden gelirse, haksız bir şekilde oyundan atılmak üzere olan rakibimin oyunda kalması için hakemle konuşurum.	67	29,0	45	19,5	62	26,8	30	13,0	27	11,7	2,59	1,34
Rakibim sakatlandığında, yardım alabilmesi için hakemden oyunu durdurmasını isterim.	7	3,0	18	7,8	48	20,8	72	31,2	86	37,2	3,92	1,08
Rakibim haksız yere cezalandırılırsa bu durumu düzeltmeye çalışırım.	50	21,6	45	19,5	68	29,4	42	18,2	26	11,3	2,78	1,29
Rakibim spor malzemelerini unutmuşsa yedeklerimi ona ödünç veririm.	36	15,6	23	10,0	50	21,6	41	17,7	81	35,1	3,47	1,45

Beni hiç tanımlamıyor (1.00-1.79), Beni çok az tanımlıyor (1.80-2.59), Beni kısmen tanımlıyor (2.60-3.39), Beni oldukça tanımlıyor (3.40-4.19), Beni tam olarak tanımlıyor (4.20-5.00)

Tablo 4’de yer alan Rakibe Saygı alt boyutuna yönelik maddeler incelendiğinde “eğer elimden gelirse, haksız bir şekilde oyundan atılmak üzere olan rakibimin oyunda kalması için hakemle konuşurum” ifadesi 2.59 ortalama puana sahiptir ve diğer maddeler arasında en düşük tanımlama düzeyine sahiptir. Bunu takip eden bir diğer madde ise 2.78 ortalama puan ile “rakibim haksız yere cezalandırılırsa bu durumu düzeltmeye çalışırım” ifadesine aittir. Genel olarak bu alt boyutta alınan ortalama puanlar diğer boyutlara göre daha düşüktür.

Tablo 5: Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (MSOS) alt boyutlarının tanımlama düzeyi ortalaması ve standart sapması

Alt Boyutlar	\bar{x}	SS
Sosyal Normlara Uyum	3,85	1.11
Kurallara ve Yönetime Saygı	4.05	0.98
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	4,57	0.73
Rakibe Saygı	3,39	1.22

Beni hiç tanımlamıyor (1.00-1.79), Beni çok az tanımlıyor (1.80-2.59), Beni kısmen tanımlıyor (2.60-3.39), Beni oldukça tanımlıyor (3.40-4.19), Beni tam olarak tanımlıyor (4.20-5.00)

Tablo 5'te de görüldüğü gibi, Sosyal Normlara Uyum alt boyutunun genel ortalaması ise $\bar{x}=3.85$ ile "beni oldukça tanımıyor" seçeneğine aittir. Formal fair play anlayışına sahip ifadelerin yer aldığı "Kurallara ve Yönetime Saygı" alt boyutundaki ifadeler kadın futbolcuların geneli, "beni tam olarak tanımıyor" demektir ($\bar{x}=4.05$). Sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutu diğer boyutlar arasında en yüksek ortalamaya sahiptir ($\bar{x}=4.57$). İnfomal fair playe yönelik davranışların yer aldığı "Rakibe Saygı" alt boyutu 3.39 (kısmen) ile en düşük ortalamaya sahip olan alt boyuttur.

Tartışma ve Sonuç

Sonuçlar genel olarak kadın futbolcuların sportmenlik yönelimlerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Boyutlar arasında alınan ortalama değer açısından bir karşılaştırma yapıldığında ise, düşük ortalamaları infomal fair playe yönelik davranışları içeren "Rakibe Saygı" ve "Sosyal Normlara Uyum" alt boyutlarının alması buna karşın "Kurallara ve Yönetime Saygı" alt boyutunun daha yüksek ortalamaya sahip olması kadın futbolcuların sportmenlik anlayışlarının daha çok formal yönde olduğunu düşündürmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde, sportmenlik yöneliminin incelendiği araştırmalarda da rakibe saygı alt boyutunun ortalama değer açısından en düşük puana sahip olan boyut olduğu görülmektedir (Miller ve ark. 2004; Lemyre ve ark. 2002; Sezen-Balçıkınlı 2009; Stornes&Ommundsen 2004; Tsai&Fung 2005). "Rakibe Saygı" alt boyutunda yer alan haksız bir durumun giderilmesine yönelik bir çabayı içeren "eğer elimden gelirse haksız bir şekilde ceza alan rakibimin oyunda kalabilmesi içi hakemle konuşurum" ifadesi kadın futbolcuların yarıya yakını tarafından kendilerini "hiç tanımlamadığı" (%29.0) ve "çok az tanımladığı" (%19.5) şeklinde değerlendirilirken, aynı ifadeye %30'a yakını da "kısmen" (%26.8) demektir. Bu oranlar "rakibim haksız yere cezalandırılırsa bu durumu düzeltmeye çalışırım" ifadesinde de benzer şekildedir (sırasıyla; %21.6, %19.5, %29.4). Yardımlaşmaya yönelik davranışı içeren diğer bir ifade de ise kadın futbolculardan "yedek malzemelerini unutan rakibe kendi malzemelerini ödünç verme" davranışının değerlendirilmesi istenmiş ve alınan sonuçların yarıya yakını beni hiç tanımlamıyor, çok az tanımıyor ve kısmen tanımıyor yönündedir (%47.2). Amatör futbol disiplin kurulunun kadın futbolculara verdiği cezalar (www.tff.org.tr) incelendiğinde de, bu durumu destekler nitelikte "Rakibe Saygı" alt boyutundan elde edilen bulgularla paralellik gösterdiği görülmektedir. Oysaki bu durum fair playin tanımında yer alan "rakibi oyunun gerçekleşmesini sağlayan eş değer haklara sahip birey olarak görme anlayışına" da ters düşmektedir (Yıldıran 2004). Bir diğer alt boyutu oluşturan "Sosyal Normlara Uyuma" yönelik davranışlar incelendiğinde genel ortalamasının yüksek çıkmasına rağmen ifadelerde yer alan yenme ve yenilme durumlarında davranışların farklılaştığı görülmektedir (Tablo 1). "Kurallara ve Yönetime Saygı" alt boyutuna ait ifadeleri hakeme, resmi maç görevlilerine, oyun kurallarına saygı gibi davranışlardan oluşmaktadır. Kadın futbolcular bu ifadelerde yer alan davranışların kendilerini tam olarak tanımladığını belirtmektedirler ($\bar{x}=4.05$). "Sporda Sorumluluklara Bağlılık" alt boyutu, sporcuların eksikliklerin farkında olmaları, kaybedecekleri durumlarda bile mücadeleyi bırakmamaları, antrenmanlara karşı sorumlulukları gibi davranışlardan oluşmaktadır.

Bu alt boyuttan elde edilen sonuçlara göre, kadın futbolcuların sporda sorumluluklara bağlılıklarının yüksek olduğu görülmektedir ($\bar{x}=4.57$). Futbol branşına yönelik diğer araştırmalar incelendiğinde ise durumun aynı olduğu yani en yüksek ortalamayı sporda sorumluluklara bağlılık boyutunun aldığı görülmektedir (Miller ve ark. 2004; Lemyre ve ark. 2002).

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, kadın futbolcuların sportmenlik yönelimlerinin yüksek olduğu söylenebilir. Ancak son zamanlarda yaşanan olumsuz olaylar bu yönelimin davranışa dönüştürülmesi aşamasında yetersiz kaldığını düşündürmektedir. Örneğin; Türkiye Futbol Federasyonu Kadın Ligleri disiplin raporları incelendiğinde, Zeytinburnu Spor-Gaziantep Gazikent Spor arasında oynanan 2. lig müsabakasında Zeytinburnu Spor oyuncusunun rakip takım taraftarlarını darp ettiği ve bu taraftarlar arasında hamile bir kadının da bulunduğu görülmektedir. Kadın futbolcu yaptığı bu eylem sonucu beş resmi müsabakadan men cezası almıştır. Bir diğer olumsuz örnekte ise, Konak Belediye Spor-Marmara Üniversitesi Spor arasında oynanan 1. lig müsabakasında Konak Belediye Spor oyuncusu rakip takım oyuncusuna yumruk atması nedeni ile ihraç cezası ile cezalandırılmıştır. Kadın futbolcu bu hareketinden dolayı iki resmi müsabakadan men cezası almıştır. Son örnek olay da ise, Ataşehir Belediye Spor-Konak Belediye Spor arasında oynanan 1. lig müsabakasında Ataşehir Belediye Spor oyuncusu müsabaka bitiminden sonra hakemin formasından çekerek hakeme hakaret etmiştir ve müsabaka sonrasında hakem tarafından direkt kırmızı kartla ihraç edilerek üç resmi müsabakadan men cezası almıştır.

Sonuç olarak, araştırma grubundan elde edilen bulgular özellikle informal fair playe yönelik davranışlarda ki düşük puan ortalamalarının verilen örnek olaydaki olumsuz davranışlarla benzerlik gösterdiği yönündedir. Bu çerçeveden hareketle, kadın futbolunda sportmenlik dışı davranışların giderek artmaması ve kadın futboluna yerleşmemesi adına fair playe yönelik bir takım eğitimsel tedbirlerin alınması şart gözükmektedir.

Yazar notu

Bu çalışma, 10-12 Kasım 2010 tarihlerinde gerçekleştirilen 11. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi'nde sunulan sözel bildirinin geliştirilmiş şeklidir.

Yazışma Adresi (Corresponding Address):

Doç. Dr. Gülfem Sezen Balçıkanlı

Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü.

Telefon No: +90 (312) 2023559

E-posta: gulfems@hotmail.com

Kaynaklar

1. **Futbolcular birbirine girdi.** (23 Haziran 2010). *Sabah*.
2. **Heringer, H. J.** (1993). Fairneß und moral. V. Gerhardt and M. Lämmer, (Ed.), *Fairneß und fair play* (pp. 55-67). St. Augustin: Academia.Verlag.
3. **Lemyre, P. N., Roberts, G. C., Ommundsen, Y.** (2002). Achievement goal orientations, perceived ability, and sportspersonship in youth soccer. *Journal of Applied Sport Psychology*, 14(2), 120-136.
4. **Liseli Kızların Maçında Kavga.** (27 Haziran 2010). *Milliyet*.
5. **Lumpkin, A., Stoll, K. S., Beller, M. J.** (2003). *Sport ethics: application for fair play (3rd ed.)*. USA: McGrawHill.
6. **Miller, W. B., Roberts, C., Ommundsen, Y.** (2004). Effect of motivational climate on sportspersonship among competitive youth male and female football players. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 14(3), 193-202.
7. **Pilz, G. A., Wewer, W.** (1987). *Erfolg oder fair play? sport als spiegel der gesellschaft*. München: Copress Verlag.
8. **Sezen, G.** (2003). Profesyonel ve amatör futbolcuların fair play anlayışları üzerine bir araştırma (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
9. **Sezen-Balçıkanlı, G.** (2009). Kadın futbolcuların fair playe yönelik davranışları ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
10. **Sezen-Balçıkanlı, G.** (2010). Çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeğinin Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(1), 1-10.
11. **Stornes, T., Ommundsen, Y.** (2004). Achievement goals, motivational climate and sportspersonship: a study of young handball players. *Scandinavian Journal of Education*, 48(2), 205-221.
12. **Tsai, E., Fung, L.** (2005). Sportspersonship in youth basketball and volleyball players. *Athletic İnsiht*, 7(2), 37-46. Erişim adresi: <http://www.athleticinsiht/Vol7Iss2/Sportspersonship.htm>.
13. **Türkiye Futbol Federasyonu.** (t.y.). Disiplin kurulu raporları. Erişim adresi: <http://www.tff.org>.
14. **Vallerand, R., Briere, N. M., Blanchard, C., Provencher, P.** (1997). Development and validation of the multidimensional sportspersonship orientations scale. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 19(2), 197-206.
15. **Yıldırım, İ.** (2004). Fair play: kapsamı, Türkiye'deki görünümü ve geliştirme perspektifleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 3-16.